

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ἀριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια, 1103a.26-1103.b12

A1.

1-Σ: οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν

2-Λ: τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν

3-Λ: ὅσοι δὲ μὴ εὔ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν

4-Σ: καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης

5-Λ: ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί

B1.

Κατὰ τον φιλόσοφο, η άσκηση της αρετής είναι δυνατότητα και όχι χαρακτηριστικό, δοσμένο στον άνθρωπο από τη φύση. Ο ίδιος ο άνθρωπος είναι ο μόνος υπεύθυνος για το αν θα φτάσει στην αρετή, βελτιώνοντας αδιάλειπτα τη συμπεριφορά του, διαμορφώνοντας τον χαρακτήρα του, το ήθος του. Για να ενισχύσει τη θέση του αυτή ο Αριστοτέλης εισάγει το χαρακτηριστικό ζεύγος της φιλοσοφικής σκέψης του «*δυνάμει και ἐνεργεία*», στο οποίο στηρίζει το επιχείρημά του. Κατ' αντίστοιχο τρόπο η φύση παρέχει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να επιλέξει και να επιδιώξει με άσκηση και προσωπικό αγώνα την κατάκτηση της ηθικής αρετής. Αυτό σημαίνει πως ο φιλόσοφος αναγνωρίζει την ελεύθερη προαίρεση, η οποία θα καθορίσει αν τελικά ο άνθρωπος θα οδηγηθεί στην ηθική αρετή.

Ειδικότερα, ο Αριστοτέλης επισημαίνει πως οι πολίτες γίνονται αγαθοί μέσω της άσκησης σε συγκεκριμένους τρόπους συμπεριφοράς με τη βοήθεια των νόμων που συντάσσουν οι νομοθέτες γι' αυτό το σκοπό. Επιπλέον, διατυπώνει τη θέση ότι η αντίθετη ιδιότητα της αρετής, η κακία είναι επίσης αποτέλεσμα της άσκησης (= ἔθους) π.χ. ο κακός κιθαριστής, ο κακός οικοδόμος αποδεικνύοντας ότι η αρετή είναι προϊόν εθισμού και η ποιότητά της εξαρτάται από την ποιότητα του εθισμού που την προκαλεί. Έτσι, για συγκεκριμένους λόγους και με την κατάλληλη άσκηση οι άνθρωποι κατακτούν την αρετή και ακριβώς για τους αντίθετους λόγους και με την ακατάλληλη άσκηση η αρετή εκφυλίζεται. Ο Αριστοτέλης εννοεί μάλλον μια διαδικασία «δόμησης» και «αποδόμησης» της αρετής ενισχύοντας τη θέση του για τον επίκτητο χαρακτήρα της. Τέλος, μ' έναν υποθετικό λόγο σε αρνητική-αποφατική διατύπωση (*Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.*) προσπαθεί ο Αριστοτέλης να επισημάνει πιο έντονα τον ρόλο της άσκησης, αλλά και του δασκάλου, στη διεργασία με την οποία συντελείται η ηθική διαμόρφωση. Ο δάσκαλος διαμορφώνει το πλαίσιο άσκησης, εθισμού για τον ασκούμενο προς την ηθική

αρετή, όπως ο νομοθέτης δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές μέσω των νόμων. Διδασκαλία, επομένως, δεν σημαίνει απλώς μετάδοση κάποιων θεωρητικών γνώσεων, αλλά κυρίως καθοδήγηση του μαθητή στην επανάληψη συγκεκριμένων τρόπων συμπεριφοράς, μέχρι αυτοί να αποτελέσουν μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του. [342 λέξεις]

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ξενοφών, Αγησίλαος, 1.1-3

Οι ηθικές αρετές για τον Αριστοτέλη είναι αποτέλεσμα του έθνους, της συστηματικής δηλαδή επανάληψης ενός ορισμένου τρόπου συμπεριφοράς, η οποία δεν πρέπει να νοηθεί μηχανικά. Υπάρχει μέσα μας η ικανότητα να αποκτήσουμε τις αρετές, αλλά αυτή η ικανότητα πρέπει να αναπτυχθεί με την πρακτική διὰ τοῦ ἔθνους. Αποτέλεσμα της αριστοτελικής αντίληψης περί ηθικής αρετής είναι να προϋποτίθεται σε απόλυτο βαθμό η θέληση του ατόμου να «εθισθεί» σιγά σιγά σ' έναν ορισμένο τρόπο συμπεριφοράς. Η ηθική, επομένως, κατά τον Αριστοτέλη μετακινείται από τον θεωρητικό λόγο στην πράξη, αφού «ἀγαθός» (φορέας της αρετής) γίνεται όποιος έχει θέληση και επιμονή για άσκηση. Η θέση του αυτή αποτελεί απόρριψη της αριστοκρατικής διδασκαλίας ότι η αρετή είναι αποκλειστικά δώρο της φύσης.

Στο παράλληλο κείμενο του Ξενοφώντα, στο οποίο εξυμνούνται οι αρετές του Αγησίλαου, ενός χαρισματικού ηγέτη κατά τον ιστορικό, αποτυπώνεται ακριβώς η παλαιότερη αριστοκρατική αντίληψη περί αρετής: ο Αγησίλαος έχει αρετή και δόξα που ανταποκρίνεται στην ευγενική του καταγωγή. Είναι αναμενόμενα τα ευγενικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, από τη στιγμή που η γενιά του κρατά από τη γενιά του Ηρακλή (*Σχετικά λοιπόν με την ευγενική του καταγωγή τι πιο σημαντικό και όμορφο... αλλά βασιλιάδες απόγονοι βασιλιάδων*). Μάλιστα για τον ιστορικό η ένδοξη καταγωγή είναι σημαντική προϋπόθεση για την ανάπτυξη και την καλή πορεία της πόλης, της οποίας ηγέτης είναι κάποιος με τιμημένους προγόνους. (*Αλλά όπως η γενιά τους είναι η πιο τιμημένη... πιο ένδοξη στην Ελλάδα*). Η ηθική αρετή είναι κάτι που δεν μπορεί να κατακτηθεί από όλους τους ανθρώπους, αλλά δίνεται σε κάθε άνθρωπο από τη γέννησή του και είναι προνόμιο των ευγενών, αυτών οι οποίοι έχουν αριστοκρατική καταγωγή (*ἄριστοι*). Αντίθετα, κατά τον Αριστοτέλη, όλοι οι ελεύθεροι πολίτες της πόλης-κράτους μπορούν να γίνουν ενάρετοι, αλλά χρειάζεται η επαναλαμβανόμενη και επίμονη άσκησή τους στα έργα της αρετής. [291 λέξεις]

B3. α-Σ, β-Λ, γ-Λ, δ-Λ, ε-Σ

B4. αποκομιδή, διακομίστηκαν, συγκομιδή, προσκομίσουμε, μετακόμιση